

TEKFİR

râhim el-Ensârî), Beyrut 1412/1992, III, 283-284; Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, tür.yer.; Ahmet Saim Kılavuz, *İman-Küfür Sınırı*, İstanbul 1982, s. 75-90, 187-214; Sâlim Ali el-Behnesâvî, *el-Hüküm ve kazıyyetü tekfîrî'l-müslimîn*, Küveyt 1985, tür.yer.; Nu'mân Abdürrezzâk es-Sâmerrâî, *et-Tekfîr*, Beyrut 1986, tür.yer.; Keşmirî, *İkfârü'l-mülhîdîn fi zarûriyyâtî'd-dîn*, Gucerât 1988, s. 15-23, 56-57, 64, 67-69, 72, 82-84, 112-113; Abdülfettâh Şâhin, *Zâhîretü't-tekfîr*, Kahire 1991, s. 4-5; Mahmûd Sâlim Ubeydât, *Kazıyyetü'l-îmân ve'l-tekfîr fi ârâ'î'l-fırakî'l-müslimîn*, Amman 1417/1996, tür.yer.; Nasr Hâmid Ebû Zeyd, *et-Tekfîr fi zemeni't-tekfîr*, Kahire 1995, s. 81-82; İmâm Abdullah, *el-Havâric*, Kahire 2002, s. 11-34; Nâcîh İbrâhîm Abdullah – Ali Muhammed eş-Şerîf, *Hürmetü'l-gülûv fi'd-dîn ve tekfîrî'l-müslimîn*, Kahire 2002, tür.yer.; Bekir Topaloğlu, *Emâli Şerhi*, İstanbul 2008, s. 78-84; Hüseyin Atvân, "el-Mürçî'e fi Hôrâsân", *MMLAÜr.*, sy. 28-29 (1985), s. 55-66.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

TEKİN, Şinasi

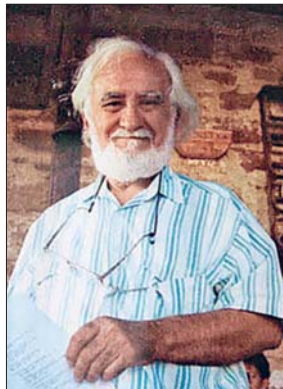
(1933-2004)

Türkolog.

28 Eylül 1933 tarihinde Balıkesir'in Dursunbey ilçesine bağlı Karagözköyü'nde doğdu. 1950'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde başladığı öğrenimini beşinci dönemden itibaren Almanya'da sürdürdü. Burada önce Münster, ardından Hamburg üniversitelerinde eğitim gördü; Franz Taeschner ve Annemarie von Gabain gibi türkologların öğrencisi oldu. 1955 yılından başlayarak Mainz İlimler Akademisi'ndeki Uygurca yazmaların kataloglanması çalışmalarına katıldı. Doktorasını Gabain'in yanında Eski Uygur Türkçesi üzerine yaptı (1958). Daha sonra Türkiye'ye döndü. Bir süre Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde çalıştı; ardından Mehmet Kaplan'la birlikte gittiği, yeni açılan Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde asistan olarak görevlendirildi (1959). 1961'de doçent, 1964'te profesör oldu. Bu yıllarda araştırmalarını Eski Uygur Türkçesi metinlerine ve bu metinlerdeki Budist kültürene yöneltti. Aldığı davet üzerine 1965 yılından itibaren Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü'nde görev aldı. Burada ders verme ve bilimsel araştırma faaliyetlerinin yanı sıra Sources of Oriental Languages and Literatures serisini yayımlamaya başladı. Bu seride birçoğu Türkçe olan pek çok kaynak metin ve araştırma yayımlandı. 1976'da uzun süre mesai arkadaşlığı yaptığı Gönül Alpay ile evlendi. 1977'de *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları [TUBA]* dergisini önce Fahir İz'le birlikte, daha son-

ra Gönül Alpay'ın katkılarıyla çıkardı. Koç ve Uludağ üniversitelerinin iş birliğiyle Harvard Üniversitesi'nde bir Osmanlıca yaz okulu açtı. Bu program gereğince 1997'den itibaren her yıl Ayvalık'ın Cunda adasında lisans üstü öğrencilerine Osmanlıca ve Türk kültürü dersleri verdi. 16 Eylül 2004'te ölen Şinasi Tekin, İstanbul Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Şinasi Tekin, Eski Türkçe ve Uygur dönemiyle ilgili metinler, tıpkıbasımlar yayımlamış, ayrıca makalelerinde bu dönemin Türk dili ve kültürü üzerinde durmuştur. Türk dilini ve kültürünü bütüncül anlayışla ele alan bir yaklaşıma sahipti. Eski Türkçe dönemi metinleri kadar diğer tarihî dönemlere ait metin ve sorunlar da onun ilgi alanına girmiş, kuruculuğunu ve editörlüğünü yaptığı seride Türk dili ve kültürünün temel metinlerinin bilimsel edisyonlarının yayımlanmasına imkân sağlamıştır. *Divânü lügâti't-Türk, Dânişmendnâme, Battalnâme, Bâbürnâme* gibi metinler bunlar arasındadır. Şinasi Tekin'in, Harvard Üniversitesi'nde yine kurucusu ve editörü olduğu Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları Serisi'nden çıkardığı tıpkıbasımlar onun Anadolu ve Osmanlı sahası metinleri ve kültürüyle ilgisini göstermektedir. 1989-1994 yılları arasında *Tarih ve Toplum* dergisinde "İştikakçının Köşesi" başlığı altında yayımlanan etimolojik incelemeleri ilgiyle takip edilmiştir. Ele aldığı kelime ve kavramların hem dil bilgisi hem de sosyokültürel süreçler içinde gelişmelerini geniş bilgi birikimiyle ortaya koyan bu denemeler daha sonra kitap haline getirilmiştir. *Journal of Turkish Studies* dergisi otuz yıla yakın bir süre Tekin'in editörlüğünde yayımlanmış, yüzlerce makale, kitap tanıtımı ve eleştiri bu dergide Türkçe olarak yazılmıştır. Şinasi Tekin, bu dergi ve yayım serisi aracılığıyla Türkçe'yi Batı dünyasında Türkoloji'nin yayın dillerinden biri haline getirmiştir. Ayrıca *Türk Dili Araştırmaları*

Şinasi
Tekin

Yıllığı Belleten, Atatürk Üniversitesi Yıllığı, Türk Kültürü, Türk Yurdu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*'nde makaleleri çıkmıştır.

Eserleri. 1. *Uygurca Metinler I: Ku-anşı İm Pusu (Ses İşiten İlah) Vap Hua Ki Atlıg Nom Çeçeki Sudur (Saddharmapuñdarika)* (Erzurum 1960). 2. *The Vigur Translation of Sthiramati's Commentary on the Vasubandhu's Abhidharmakośaśātra* (New York 1970). V. yüzyılda yaşayan Hintli filozof Vasubandhu'nun *Abhidharmakośo* adlı eseri içinde bulunan, Hintli Budist keşişi Sthiramati'nin yazdığı tefsirin Uygurca çevirisidir. 3. *Menâhicü'l-inşâ*. Tekin'in, Yahyâ b. Mehmed el-Kâtib'in XV. yüzyılda kaleme aldığı, en eski Osmanlıca inşâ kitabı kabul edilen eser üzerine yaptığı doktora çalışması olup metin, sözlük ve eserin tıpkıbasımından meydana gelmiştir (Cambridge 1971). 4. *Willi Bang Kaup: Berlindeki Macar Enstitüsünden Türkoloji Mektupları* (Erzurum 1980). Bu tercüme Türkiye'de Türkoloji çalışmalarına önemli katkı sağlamıştır. 5. *Uygurca Metinler II: Maytrisimit: Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma. Uygurca İptidâi Bir Dram: Burkancılığın Vaibhâşika Tarikatine Ait Bir Eserin Uygurcası* (Ankara 1976). Türkiye'de yayımlanmış Eski Uygurca metinleri kapsayan kitap filolojik yöntemi ve açıklamaları ile örnek eser niteliği taşır. 1980'de Almanca olarak Berlin'de de basılmıştır. 6. *Die Kapitel über die Bewusstseinslehre im uigurischen Goldglanzsütra (IX und X.)* (Wiesbaden 1971). Doktora tezinin kısaltılmış edisyonudur. 7. *Budhistische Uigurica aus der Yüan-Zeit* (Wiesbaden 1980). 8. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. Eserin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki (Bağdat Köşkü, nr. 304) nüshasının tıpkıbasımı olup seyahatnâmenin birinci cildir (Gönül Alpay ile birlikte, Cambridge 1989). 9. *Eski Türklerde Yazı, Kitap ve Kağıt Damgaları* (İstanbul 1993). 1992'de İstanbul Üniversitesi'nde verdiği üç konferansın genişletilmiş şeklidir. 10. *İştikakçının Köşesi: Türk Dilinde Kelimelerin ve Eklerin Hayatı Üzerine Denemeler* (İstanbul 2001). Bu yazılarda kelimeler Türk kültür hayatının seyri içinde yaşayan, değişen ve ölen birimler şeklinde ele alınmış, kültürler ve diller arasındaki alışverişler göz önüne serilmiştir. 11. *Osmanlıca El Kitabı* (I-II, Cambridge 2002). Osmanlıca yaz okulu için kaleme alınmıştır. Eserde farklı konularda, farklı dönemlere ait değişik yazı

biçimleriyle yazılmış metinlerin transkripsiyonu ve filolojik açıklamalar yer almaktadır. Bunların dışında Şinasi Tekin'in dergilerdeki makaleleri yanında kitap tanımları ve bazı kitaplarda yazdığı bölümler vardır. 1980'li yıllara kadar daha çok Eski Uygur dili ve kültürüyle ilgili makaleler yazan Tekin'in bu tarihten sonra gittikçe artan sayıda Anadolu sahası metinlerine ve Osmanlı kültür tarihine eğildiği görülür.

BİBLİYOGRAFYA :

"Kronolojik Yaşam Öyküsü", *Şinasi Tekin'in Anısına: Uygurlardan Osmanlıya* (haz. Günay Kut – Fatma Büyükkarcı Yılmaz), İstanbul 2005, s. 22-23; Gönül Alpay Tekin, "Şinasi Bey ile Geçen Bir Ömür", a.e., s. 24-73; Selim Sırrı Kuru, "Bir Dilin Derinlerinde: Şinasi Tekin'in Eserlerine Bir Yaklaşım Denemesi", a.e., s. 74-86; Yorgo Dedes, "Şinasi Tekin Bibliyografyası", a.e., s. 87-99; Mustafa S. Kaçalın, "Prof. Dr. Şinasi Tekin (1933-2004)", *MÜTAD*, sy. 16 (2004), s. 269-298; a.mlf., "Prof. Dr. Şinasi Tekin (28 Eylül 1933 – 16 Eylül 2004)", *TÜBA*, XXX/1 (2005), s. 351-360; W. M. Thackston, "Şinasi Tekin (1933-2004)", *MESA Bulletin*, XXXIX (2005), s. 159-160; Nail Tan, "Prof. Dr. Şinasi Tekin", *TDL*, sy. 657 (2006), s. 288-290; Günay Kut, "Şinasi Tekin (1933-2004)", *Journal of Turkish Literature*, sy. 3, Ankara 2006, s. 147-152.

HAYATİ DEVELİ

TEKİNDAĞ, Şehabeddin

(1918-1983)

Osmanlı tarihçisi.

Mehmed Cenab Şehabeddin 20 Ocak 1918'de İstanbul Beşiktaş'ta doğdu. Babası bahriye zâbitliği ve PTT memurluğunda bulunan Ustorumçalı Rüstem Nûri Bey'dir. İlk ve orta öğreniminden sonra girdiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 1942'de mezun oldu. Ardından aynı bölümde asistan yardımcısı ve lektör sıfatıyla fahri olarak çalıştı. Öğrencilik yıllarında kuvvetli hâfızası, derslere karşı ilgisi ve çalışkanlığı ile hocalarının dikkatini çekti. 1944 Temmuzunda Ortaçağ Şark tarihi hocası Mükrimin Halil Yinanç'ın yanında Ortaçağ Kürsüsü asistanlığına tayin edildi. Karamanoğulları üzerinde doktora çalışmasına başladı. *Tarihten Sesler* adlı popüler bir dergide bazı yazıları yayımlandı. Tahrir heyetinde bulunan hocalarının yönlendirmesiyle *İslâm Ansiklopedisi*'ne maddeler yazdı ve iyi bir tarih araştırmacısı olacağını kanıtladı. Kalemeye aldığı ilk maddeler "Canbulat", "Cezâr Ahmed Paşa", "Çanakale" (tarih kısmı) ve "Çeşme"dir (1945). Doktora çalışmalarını sürdürürken 1945'te askere alındı; 1947 Nisanında terhis edildikten yedi ay kadar sonra *13-15 İnci Asırlarda Cenû-*

bî Anadolu Tarihine Ait Bir Tedkik: Karaman Beyliği başlıklı doktora tezini tamamladı. Ardından çalışmalarını Memlûk tarihine yöneltti, Memlûk Sultanı Berkuk'a dair incelemelerde bulundu, bu amaçla bir buçuk yıl Fransa'da Paris kütüphanelerinde çalıştı (Ocak 1950 – Ağustos 1951). 1952'de *Sultan Berkuk ve Zamanı* adlı tezini bitirdi ve 1954 Kasımında doçent unvanını aldı. Akademik kariyeri dışındaki ilmi faaliyetlerini daha çok Fâtih Sultan Mehmed dönemi üzerinde yoğunlaştırmaya başladı. Bu durum onun Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'ne geçmesinde önemli rol oynadı. Nitekim Yeniçağ tarihi eylemli doçentliğine nakliyle ilgili gerekçede araştırmalarını daha ziyade Osmanlı Devleti'nin doğu ülkeleriyle olan ilişkilerine yönlendirmiş olduğu da belirtilmişti.

1956 Temmuzunda Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'ne geçince kürsü başkanı M. Cavit Baysun'un yanında sıkı bir çalışma dönemine girdi. Özellikle Baysun'un o sıralarda yayımı hız kazanan *İslâm Ansiklopedisi*'nin Tahrir Heyeti başkanı olması Tekindağ'ın ilmi yönelimini etkiledi. Ansiklopedinin başkalarının yazmaya tâlip olmadığı veya redaksiyonu gereken zor maddeleri ona havale edildi. Çok sıkı bir mesai ile talepleri karşılamaya çalıştı ve ilk rahatsızlığı bu yoğun günlerde kendini gösterdi. Haziran 1957'de kalbindeki problemler sebebiyle tedavi altına alındı. Bununla birlikte yoğun çalışmalarına devam etti. Ağustos 1963'te kadrolu profesörlüğe yükseltildi. Cavit Baysun'un ölümü üzerine (Kasım 1968) Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nün başına getirildi (16 Ocak 1969). 1970 Mayısında Türk Tarih Kurumu üyeliğine seçildi. Özellikle doktora çalışma alanı olan Konya-Silifke bölgesine yaptığı ilmi gezilerle bazı yeni tesbitlerde bulundu; İzzet Koyunoğlu yazmaları üzerinde çalıştı. Bu çalışmaları yanında kürsü başkanlığı görevini ölümüne kadar sürdürdü. 1976'dan itibaren birbirini takip eden hastalık-

lar yüzünden çalışmaları aksadı. 1978'de bir süre hastahanedeki tedavisi gördü; 1982'de kalp yetersizliği ve kronik bronşit kendisini iyice yıpratmış ve 12 Ağustos 1983'te vefat etti.

Şehabeddin Tekindağ sağlam kaynak bilgisi ve titiz incelemeleriyle temayüz etmiştir. Özellikle Karamanoğulları'na dair çalışması sahasında ilk ciddi inceleme niteliği taşır. Berkuk devriyle ilgili araştırmaları da Türkiye'de Memlûk tarihçiliği alanında derinlemesine ilk çalışmalardan biridir. Memlûk Sultanlığı'nın bölgede önem kazandığı bir dönemi kapsayan incelemede bilhassa iktisadî hayat, askerî ve idarî teşkilât pek çok tarih eseri ve çeşitli belgeler kullanılarak ele alınmıştır. Osmanlı tarihiyle ilgili araştırmalarında ise Fâtih Sultan Mehmed'le İstanbul'un fethi ve şehrin iskânı konularına ağırlık vermiş, bunlar genellikle popüler dergilerde ve gazetelerde yayımlanmıştır. Tekindağ'ın bibliyografya ve kaynak araştırmaları da önemlidir. Yavuz Sultan Selim adına yazılmış selimnâmeleri ilk defa bir araya getirerek tanıtmış, bazı arşiv belgelerini değerlendirmelerle birlikte *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*'nde neşretmiştir. Bunlar arasında Şahkulu Baba Tekeli isyanı, Haliç Tersanesi, Selman Reis'in arzısı, Rodos'un fethi ve patrikhâneyle ilgili belgeler zikredilebilir. *İslâm Ansiklopedisi*'ne yazdığı maddeler geniş kaynak bilgisiyle meydana getirilmiş, sağlam bilgiler içeren çalışmalardır. Bu ansiklopedi tecrübesini, 1970'ten itibaren *Meydan Larousse*'un Türkçe versiyonu için kaleme aldığı doksana yakın maddede de göstermiştir. Onun en bilinen özelliklerinden biri çeşitli ilmi kongre ve seminerlere katılması, konuşmaları dikkatle dinlemesi ve ardından kendine has üslûbuyla söz alma alışkanlığıdır. Son zamanlarında XVI. yüzyılın sonuna kadar gelen bir Osmanlı tarihi üzerinde çalışmaktaydı. Fakat hastalıklar bunu tamamlamasını engellemiştir. Bu çalışmanın ilk taslağını ders notları şeklinde *Fatih'ten III. Murad'a Kadar Osmanlı Tarihi (1451-1574)* başlığıyla teksir ettirmiştir (İstanbul 1977). Fâtih devri öncesini de kaleme almış, bunların bir bölümü asistanları tarafından temize çekilmiş, ardından İsmet Miroğlu bu yazılanları ve ders notlarını düzenleyip kendi adına neşretmiştir ("Fetret Devrinden II. Bayezid'e Kadar Osmanlı Siyasî Tarihi", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, X, İstanbul 1989, s. 167-279; "Yavuz Selim Devri", a.g.e., s. 281-312).

Başlıca eserleri ve makaleleri şunlardır: *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı*

Şehabeddin
Tekindağ